

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศตะวันตกในรัชกาลที่ 6

(พ.ศ. 2453-2468) (เน้นในเรื่องเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่มีผลต่อสถาปัตยกรรม)

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ไทยพระองค์แรกที่ได้รับการศึกษาอย่างดีจากประเทศอังกฤษทั้งในด้านการทหารและพลเรือน พระองค์ทรงศึกษาการทหาร ณ โรงเรียนนายร้อยทหารบกที่แซนด์เฮิสต์ (Royal Military College at Sandhurst) และวิชาประวัติศาสตร์และกฎหมาย ณ มหาวิทยาลัยออกซฟอร์ด (Oxford University) เมื่อพระองค์ได้เสด็จขึ้นเสวยราชย์สืบจากพระบรมชนกนาถ ก็ได้รับการอันยิ่งใหญ่ในการปกครองประเทศ ในขณะนั้นแม้ว่าภัยจากลัทธิจักรวรรดินิยม (Imperialism) ของชาวตะวันตกทยอยเลือนลางไปเกือบจะหมดสิ้นแล้วก็ตาม แต่อารยธรรมตะวันตกก็ได้หลั่งไหลแพร่สะพัดเข้ามาสู่เมืองไทยมากกว่าที่แล้ว ๆ มา สิ่งใดที่กำลังเจริญงอกงาม พระองค์ก็ได้ทรงสานต่อจากที่สมเด็จพระบรมชนกนาถได้ทรงริเริ่มไว้ และเนื่องจากพระองค์ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่มีความคิดอ่านทันสมัยและเล็งเห็นการณ์ไกล พระองค์จึงทรงสามารถปรับปรุงประเทศไทยให้เจริญทันสมัยและเป็นที่รู้จักแก่โลกภายนอกในทุกวิถีทาง

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในส่วนที่เกี่ยวกับการต่างประเทศ ไทยได้มีสัมพันธไมตรีอันดีกับชาติต่าง ๆ ในยุโรป และสหรัฐอเมริกา ในสงครามโลกครั้งที่ 1 พ.ศ. 2457-2461 ไทยได้ร่วมสงครามกับฝ่ายสัมพันธมิตร เมื่อฝ่ายสัมพันธมิตรเป็นฝ่ายมีชัยชนะ ไทยก็ได้รับผลดีหลายประการ เป็นต้นว่า ได้รับการยกย่องให้มีฐานะและสิทธิเท่าเทียมกับประเทศสัมพันธมิตรทั้งหลาย ได้เข้าเป็นสมาชิกองค์การสันนิบาตชาติ และในเวลาต่อมา สนธิสัญญาที่ไม่เสมอภาคเพราะไทยเป็นฝ่ายเสียเปรียบ ก็ได้มีการแก้ไข

จนเป็นผลสำเร็จเป็นส่วนมาก ชาวตะวันตกมีสิทธิที่จะเดิน ทางเข้ามาและมีถิ่นที่อยู่ใน ประเทศไทย รวมทั้งทำการค้าขาย ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา การศึกษา และการ กุศลใดโดยอิสระ และมีสิทธิเป็นเจ้าของ เรือนโรงและเช่าที่ดินสำหรับเป็นที่อยู่อาศัย หรือ เพื่อทำการค้าขาย หรือการศาสนา ได้โดยอิสระ สิทธิอันนี้ชาวไทยที่จะ เดินทางไปยัง ประเทศที่มีสนธิสัญญาระหว่างกัน ก็จะได้รับผลประโยชน์เช่นเดียวกัน

ในด้านการบริหารชาวต่างประเทศเข้ารับราชการ ในการปรับปรุงประเทศให้ทันสมัยแบบตะวันตกนั้น จำเป็นต้องใช้ผู้ทำงาน มีความสามารถในวิชาการและการบริหารแบบใหม่ แต่ข้าราชการไทยในเวลานั้นยังขาดความรู้ และไม่มีประสบการณ์ต่าง ๆ มากเพียงพอ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรง เจริญรอยตามพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโดยได้โปรดฯ ให้จ้างชาวต่างประเทศที่รู้งาน เข้ามารับราชการ มีตั้งแต่รับราชการตำแหน่งที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน ที่ปรึกษาประจำกระทรวง กรมกองต่างๆ และข้าราชการประจำ เป็นอธิบดีเจ้ากรมลงไปจนถึงพนักงานและเสมียน ปรากฏว่าชาวต่างประเทศเหล่านี้สามารถปฏิบัติงานได้ผลดี ทั้งความต้องการ เป็นประโยชน์แก่ประเทศ พร้อมกันนั้นก็ช่วยฝึกฝนคนไทยให้รู้งาน เพื่อรับช่วงกิจการสืบต่อไปด้วย

ในด้านกรทหาร ดังได้กล่าวมาแล้วว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงศึกษาวิชาการทหารมาจากต่างประเทศ ทรงเห็นว่าการทหาร เป็นหลักประกันสำคัญ ในการรักษาเอกราชของประเทศ ในรัชกาลของพระองค์จึงได้ทรงบำรุงกำลังรบมากกว่า ครั้งใด ๆ ในอดีต ทรงจัดวางระเบียบแบบแผนการทหารของไทยตามแบบต่างประเทศให้ มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ทรงจัดตั้งกระทรวงทหารเรือขึ้น เพื่อจัดการเรือกองทัพเรือโดยเฉพาะ ทรงริเริ่มจัดกองทัพอากาศขึ้นหลังสงครามโลกได้สิ้นสุดลง อันเป็นรากฐานที่มั่นคงของกองทัพอากาศในปัจจุบัน นอกจากนี้ยังทรงจัดซื้ออาวุธยุทโธปกรณ์ที่ ชื่อเรือบรบ และ ยุทโธปกรณ์อื่น ๆ มาสะสมไว้เป็นกำลังรบ สิ่งที่เป็นผลติดตามมาก็คือ ได้มีการจัดสร้าง ตึกที่ทำการ โรงทหาร และอาคารต่าง ๆ ตามแบบสถาปัตยกรรมตะวันตกขึ้นเป็นอันมาก ทั้งในกรุงเทพฯ และตามหัวเมืองต่าง ๆ

แรกเมื่อ พ.ศ. 2456 ต่อมาได้มีการสร้างอาคารและสนามบินคอนเมือง (ในปัจจุบันนี้คือท่าอากาศยานกรุงเทพฯ และตึกบัญชาการกองทัพอากาศ) ขึ้นด้วย

การขยายตัวของกรุงเทพฯ ในรัชกาลที่ 6 อันเนื่องมาจากการรับวาระบรมตะวันตก

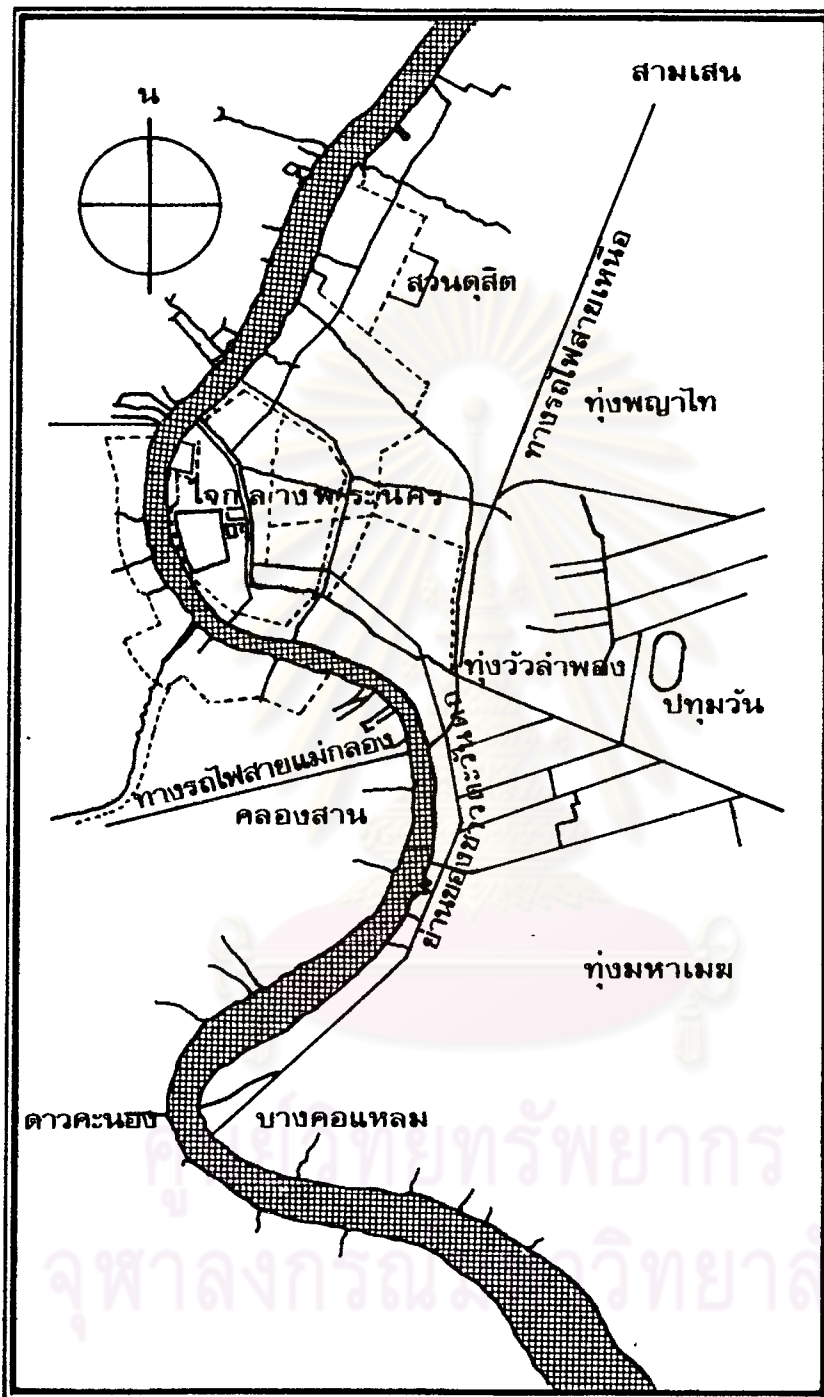
ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เขตของความเจริญและเขตชานพระนครของกรุงเทพฯ ได้ขยายออกไปทั้งสามทิศ คือ ทิศเหนือ ทิศตะวันออก และทิศใต้

บริเวณชานพระนครด้านทิศเหนือ ได้มีการก่อตั้งโรงงานผลิตปูนซีเมนต์ของบริษัทปูนซีเมนต์ไทยจำกัดสินไช้ (ปัจจุบันคือ บริษัท ปูนซีเมนต์ไทย จำกัด) ขึ้นที่ตำบลบางซื่อ เมื่อ พ.ศ. 2457 สาเหตุของการเลือกที่ตั้งโรงงานผลิตปูนซีเมนต์ ณ ที่แห่งนี้นั้นเนื่องมาจาก ได้พิจารณาเห็นว่า เป็นทำเลที่ค่อนข้างไกลตัวพระนครประการหนึ่ง อีกประการหนึ่ง ติดกับทางรถไฟสายเหนือที่มีอยู่แล้ว จึงทำให้สะดวกแก่การขนส่ง บริเวณชานพระนครด้านทิศนี้ เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดฯ ให้จัดระบบการประปาของกรุงเทพฯ ที่เริ่มมาตั้งแต่รัชกาลที่แล้วให้แล้วเสร็จ ก็ได้มีการขุดคลองส่งน้ำ โดยขุดแยกจากแม่น้ำเจ้าพระยาที่ตำบลเชียงราก เพื่อนำน้ำขึ้นมาเข้าโรงกรองที่ตำบลสามเสน คลองส่งน้ำนี้ต่อมามีชื่อเรียกว่าคลองประปา

บริเวณชานพระนครด้านทิศตะวันออก ในรัชกาลที่แล้ว ได้มีวังเจ้านายและคฤหาสน์ของขุนนางมาตั้งกระจุกกระจายอยู่แล้วหลายแห่ง เมื่อถึงรัชกาลนี้ พระองค์ทรงโปรดฯ ทูลเกล้าฯ ถวายที่ดินสมเด็จพระบรมชนกนาถไคทรงสร้างพระตำหนักพญาไทไว้เป็นอันมาก ถึงกับโปรดฯ ให้สร้างพระที่นั่งตามแบบสถาปัตยกรรมตะวันตกขึ้นหลายองค์เพื่อใช้เป็นที่ประทับ และได้พระราชทานนามวังแห่งนี้ว่า "วังพญาไท".

บริเวณชานพระนครด้านทิศใต้ พระองค์ได้โปรดฯ ให้สถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยขึ้นที่ตำบลวังใหม่ โปรดฯ ให้สร้างโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ขึ้นที่ตำบลศาลาแดง เพื่อ

ภาพที่ ๕๗ ผังของบริเวณใจกลางและชานพระนครของ -
 กรุงเทพมหานคร ในตอนปลายรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระ -
 จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และ ในตอนต้นรัชสมัยพระ -
 บาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ. ๒๔๕๐ - ๒๔๕๘

เป็นพระบรมราชานุสรณ์แห่งสมเด็จพระบรมชนกนาถ ในตอนปลายรัชกาล พระองค์ได้โปรดฯ ให้ไซ้ทองทุ่งริมถนนราชดำเนินที่ติดกับถนนพระรามที่ 4 ฝั่งเหนือ ตำบลศาลาแดง เป็นที่จัดงาน แสดงพิพิธภัณฑ์แห่งชาติ และต่อมาที่คนแปลงนี้ก็ได้เป็นส่วนลุ่มพืชรามเท่าทุกวันนี้

ในรัชกาลนี้ ได้มีการสร้างถนนเพิ่มขึ้นหลายสาย และได้สร้างสะพานข้ามคลอง ขึ้นอีกหลายสาย ชื่อสะพานที่สร้างขึ้นหลายต่อหลายสะพานมีคำว่า "เจริญ" นำหน้า และมีเลขต่อท้าย เป็นต้นว่า "สะพานเจริญสวัสดิ์ 36" สะพานนี้เป็นสะพานที่สร้างขึ้นเมื่อพระองค์ ทรงมีพระชนมายุ 36 พรรษา

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานที่ดินในเขตชานพระนคร แก่ขุนนางชั้นสูงและข้าราชการบริพาร เพื่อปลูกสร้างคฤหาสน์และบ้านพักอาศัยเป็นอันมาก อาคารที่พักอาศัยที่พวกข้าราชการนิยมสร้างกันในขณะนั้นมักจะ เป็นแบบสถาปัตยกรรมตะวันตก เกือบทั้งสิ้น

ส่วนในเขตของความเจริญของกรุงเทพฯ นั้น ปรากฏว่า ได้มีห้างร้านของชาว ตะวันตกชาวไทย และชาวจีนสร้างขึ้นอย่างหนาตาริมถนนสายสำคัญ ๆ เป็นต้นว่า ถนนเจริญ กรุงเทพมหานคร ทั้งแกว่งตลาดน้อย สีพระยา สุรวงศ์ สีลม และสาทร ได้กลายเป็นย่านธุรกิจ ของชาวตะวันตกโดยแท้ มีธนาคาร โรงแรม ห้างสรรพสินค้า ภัตตาคารฝรั่ง ร้านตัดเสื้อ ร้านขายยา ร้านถ่ายรูป ร้านทำขนมปัง ฯลฯ มาตั้งเรียงรายอยู่เป็นอันมาก

ตัวอย่างงานสถาปัตยกรรมในรัชกาลที่ 6 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ที่ได้รับอิทธิพลของสถาปัตยกรรมแบบตะวันตก

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว แม้อิทธิพลทางสถาปัตยกรรมตะวันตกจะได้เข้ามามีบทบาทต่อการก่อสร้างยิ่งขึ้นกว่ารัชสมัยที่แล้วก็ตาม แต่ก็ยังมี กระแสคลื่นอีกลูกหนึ่ง มาปะทะความรุนแรงนี้เอาไว้ นั่นคือ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชปณิธานในอันที่จะรักษาวัฒนธรรมและประเพณีอันเก่าแก่ดั้งเดิมของไทยไว้ทุกด้าน ทั้งนี้เพื่อจะให้ชาวโลกได้ประจักษ์ในวัฒนธรรมอันเปรียบพร้อมด้วยลักษณะ

เฉพาะตัว เหลานี้

งานก่อสร้างที่สำคัญในรัชกาลนี้ คือ "หอประชุมโรงเรียนวชิราวุธวิทยาลัย" เป็นอาคารสถาปัตยกรรมแบบไทย แต่สร้างขึ้นเป็น 3 ชั้น (รวมทั้งชั้นลอย) "ตึกคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย" เป็นอาคารสถาปัตยกรรมแบบไทยที่มีอิทธิพลศิลปะขอม เจือปน พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดฯ ให้สร้างขึ้นเพื่อให้เป็นมหาวิทยาลัยที่งดงามตามแบบสถาปัตยกรรมไทย อาคารสองหลังที่กล่าวแล้วนี้ ถึงแม้จะสร้างขึ้นตามแบบสถาปัตยกรรมไทยในส่วนที่เป็นทรวดทรงภายนอก แต่การจัดที่ว่างประโยชน์ใช้สอยภายในอาคารได้มีอิทธิพลสถาปัตยกรรมตะวันตกแฝงอยู่ กล่าวคือ การจัดผังพื้นที่เป็นอาคารสองชั้นและสามชั้น การจัดบันได เพื่อเป็นทางติดต่อระหว่างชั้นให้อยู่ภายในอาคาร และที่สำคัญที่สุดก็คือการจัดห้อง มุข และระเบียบทางเดินติดต่อต่าง ๆ ให้เป็นไปตามแบบอย่างการจัดผังอาคารแบบสถาปัตยกรรมตะวันตก ฯลฯ นอกจากนี้ยังมีสิ่งก่อสร้างตามแบบสถาปัตยกรรมไทยอีก เช่น "พระที่นั่งสามัคคีมุขมาตย์" (หรือบางครั้งเรียกว่า "พระที่นั่งสามัคคีมุขมาตยา") ที่พระราชวังสนามจันทร์ นครปฐม สร้างตามแบบสถาปัตยกรรมไทย เป็นศาลาโถงใหญ่ (audience hall) จุดคนจำนวนมาก ใช้เป็นห้องพระโรงสำหรับเสด็จออกขุนนาง และเป็นที่แสดงมหรสพ "อนุสาวรีย์ทหารอาสา" สร้างตามแบบสถาปัตยกรรมไทยที่ได้รับอิทธิพลศิลปะศรีวิชัย แต่การจัดวางผังบริเวณของอนุสาวรีย์นี้ เป็นไปตามแบบสถาปัตยกรรมตะวันตก

ส่วนงานก่อสร้างตามแบบสถาปัตยกรรมตะวันตก พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดฯ ให้สร้าง "พระราชวังสนามจันทร์" ชั้นที่นครปฐม และ "วังพญาไท" ชั้นที่พญาไท กรุงเทพฯ พระที่นั่งและพระตำหนักในพระราชวังทั้งสองแห่งนี้ ส่วนใหญ่เป็นอาคารแบบสถาปัตยกรรมตะวันตกทั้งสิ้น

ในรัชกาลนี้ พระองค์ได้พระราชทานทรัพย์ส่วนพระองค์ แก่ข้าทูลละอองธุลีพระบาทหลายต่อหลายคน เพื่อปลูกสร้างคฤหาสน์และบ้านพักอาศัย อาคารที่พักอาศัยส่วนมากนิยม

สร้างกันตามแบบสถาปัตยกรรมตะวันตก เป็นที่ว่า "บ้านนรสิงห์" ของพลเรือเอกเจ้าพระยามรยามรามาพร (ม.ล. เพื่อ ฟิ่งบุญ) "บ้านบรรทมสินธุ์" ของพระยาอนิรุทธเทวา และ "บ้านมณังคศิลา" ของพระยาอุคมราชภักดี (โถ สุจริตกุล)

สิ่งก่อสร้างตามแบบสถาปัตยกรรมตะวันตกประเภทสุดท้ายที่จะนำมายกเป็นตัวอย่างไว้ก็คือ อาคารพาณิชย์ ในรัชกาลนี้ปรากฏว่าได้มีการสร้างห้างสรรพสินค้าของชาวตะวันตกขึ้นหลายแห่งในกรุงเทพฯ และมีการสร้างอาคารตึกแถวสองชั้นในกรุงเทพฯ มากมาย รวมทั้งตามหัวเมืองต่าง ๆ เช่น เชียงใหม่ ลำปาง นครศรีธรรมราช หาดใหญ่ สงขลา ภูเก็ต ฯลฯ

วังพญาไท กรุงเทพมหานคร สร้าง พ.ศ. 2463-2465

แต่เดิมนั้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดฯ ให้สร้าง "พระตำหนักพญาไท" ขึ้นในพื้นที่ที่เคยเป็นสวนผักและทุ่งนาไว้เป็นที่ประทับสำราญพระราชอิริยาบถ และสำหรับทอดพระเนตรการปลุกชีพพืชพันธุ์ต่าง ๆ ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้โปรดฯ ให้สร้างพระที่นั่งขึ้นเป็นที่ประทับตามแบบสถาปัตยกรรมตะวันตกอีกหลายองค์คือ

1. พระที่นั่งไวยกุญชรเทพยสถาน เป็นอาคารตึก 3 ชั้น
2. พระที่นั่งพิมานจักรี เป็นอาคารตึกชั้นเดียว
3. พระที่นั่งศรีสุทธินิวาส เป็นอาคารตึก 3 ชั้น หลังคาส่วนหนึ่งเป็นโคมแปดเหลี่ยมทรงสูง ยอดโคมเป็นแลนเทิร์น (lantern)

* ปัจจุบันเป็นทำเนียบรัฐบาล ในสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม อาคารหลังนี้มีชื่อว่า "ตึกไทยคู่ฟ้า".

4. พระที่นั่งเทวราชสภารมย์ เป็นอาคารไม้ชั้นเดียว หลังคาแบนผสมกับโค้งครึ่งวงกลม ตรงกลางเป็นหลังคาโดม
5. พระที่นั่งอุคมวนาภรณ์ เป็นอาคารตึก 2 ชั้น

เมื่อการก่อสร้างพระที่นั่งต่าง ๆ เสร็จเรียบร้อยแล้ว ก็ได้โปรด ให้มีพระราชพิธีเฉลิมฉลองพระที่นั่งตามพระราชประเพณี เมื่อวันที่ 16-17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2465 และใช้เป็นที่ประทับของสมเด็จพระพันปีหลวง

พระราชวังสนามจันทร์ นครปฐม เริ่มสร้างตั้งแต่ พ.ศ. 2450

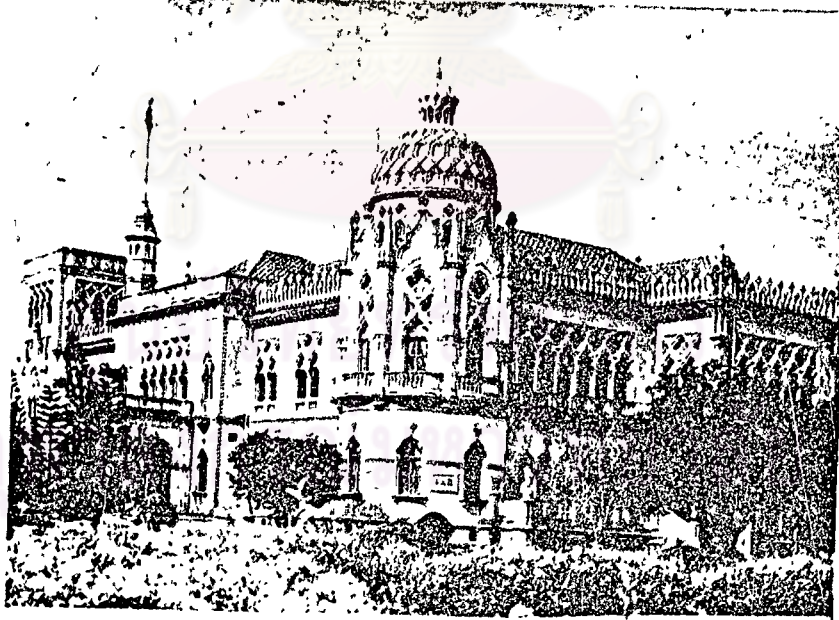
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อครั้งยังดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชสยามมกุฎราชกุมาร ได้เสด็จมานมัสการองค์พระปฐมเจดีย์ และทรงประทับแรมที่จังหวัดนครปฐมบ่อย ๆ ก็ได้เสด็จแสวงหาทำเลที่ดินสำหรับสร้างพระราชวังเป็นส่วนพระองค์เพื่อใช้เป็นที่ประทับ ทรงพอพระทัยหมู่บ้านเนินปราสาท ซึ่งเคยเป็นที่ตั้งพระราชวังเก่าสมัยเมืองนครปฐมครั้งยังรุ่งเรือง ในสมัยทวารวดี โดยทรงใช้เงินพระคลังข้างที่ซื้อที่ดินจากราษฎรในราคาแพงกว่าธรรมดา เพื่อว่าราษฎรจะได้ไม่เดือดร้อน ต่อมาราษฎรได้ถวายที่ดินเพิ่มเติมอีก จึงรวมเป็นเนื้อที่ทั้งหมด 888 ไร่ 3 งาน 24 ตารางวา และเมื่อได้ขึ้นครองราชย์แล้ว ก็ได้โปรดให้สร้างพระตำหนักเพิ่มขึ้นเป็นระยะ ๆ

สถาปนิกผู้ออกแบบและควบคุมการก่อสร้างพระราชวังสนามจันทร์คือ พระยาวิศวกกรรมศิลป์ประสิทธิ์ (น้อย ศิลป์) เมื่องานก่อสร้างเสร็จเรียบร้อยแล้ว ก็ได้พระราชทานนามบริเวณที่ก่อสร้างใหม่นี้ทั้งหมดว่า "พระราชวังสนามจันทร์" พระที่นั่งและพระตำหนักต่าง ๆ ที่โปรดฯ ให้สร้างตามแบบสถาปัตยกรรมตะวันตกมีดังนี้คือ

1. พระที่นั่งพิมานปฐม เป็นอาคารตึก 2 ชั้น อยู่ทางด้านทิศตะวันตก
2. พระที่นั่งอภิรมย์ฤดี เป็นอาคารตึก 2 ชั้น อยู่ทางทิศใต้ของพระที่นั่งพิมานปฐม

ภาพที่ ๕๘ พระที่นั่งชาลิมงคลอาสน์ ในพระราชวังสนามจันทร์ นครปฐม (สถาปัตยกรรม Late German Gothic Style)

ภาพที่ ๕๙ บ้านนรสิงห์ ปัจจุบันเป็นทำเนียบรัฐบาล (สถาปัตยกรรม : Venetian Gothic Style)

3. พระตำหนักชาติมังคลาสน์ เป็นอาคารตึก 2 ชั้น สร้างในสไตล์โกธิคเยอรมันตอนปลาย (Late German Gothic) มีมุขชั้นบนคานหน้าสร้างแบบ half-timber คานหน้าพระตำหนักองค์นี้ มีอนุสาวรีย์ "ยาเหล็ก" สุนัขแสนรู้ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว อนุสาวรีย์เป็นงานศิลปกรรมแบบตะวันตก

4. พระตำหนักมารีราชรัตบัลลังก์ เป็นอาคารตึก 2 ชั้น อยู่ด้านหลังพระตำหนักชาติมังคลาสน์ และเชื่อมต่อกับพระตำหนักองค์ดังกล่าวนี้ด้วยสะพานซึ่งมีเสาสูง มีหลังคา มีฝ้าตอนล่างเป็นแบบ half-timber และตอนบนเป็นหน้าต่างกระจกตลอดทั้งสองข้าง

บ้านนรสิงห์ กรุงเทพฯ สร้างในรัชกาลที่ 6

"บ้านนรสิงห์" ซึ่งเป็นคฤหาสน์ของพลเรือเอก เจ้าพระยาวรกรมราชพลี ได้สร้างขึ้นด้วยพระราชทรัพย์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวซึ่งพระราชทานแก่ชาวลดของชุดีพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว คฤหาสน์หลังนี้สร้างตามแบบสถาปัตยกรรมอิตาเลียนโกธิค ที่มีอิทธิพลศิลปะซาราเซนิกเจ็อบน (Italian Gothic under Saracenic Influence) สถาปนิกผู้ออกแบบและควบคุมการก่อสร้างเป็นชาวอิตาเลียน วัสดุก่อสร้างและสิ่งที่ใช้ในการตกแต่งประดับประดา ส่วนใหญ่สั่งเขามาจากอิตาลี เช่น หินอ่อนคุณภาพดีสีต่าง ๆ ตุ๊กตาบรอนซ์ โคมไฟฟ้า แก้วเจียรไน ผนังปูน ฯลฯ ในสมัยที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี รัฐบาลได้ซื้อคฤหาสน์หลังนี้จากเจ้าพระยาวรกรมราชพลี เพื่อใช้เป็นที่พักการ รัฐบาล ในสมัยนั้นได้มีการก่อสร้างอาคารชั้นเดียวขึ้นอีกหลังหนึ่งใกล้ ๆ กับคฤหาสน์หลังนี้ และอาคารที่สร้างขึ้นใหม่มีสไตล์สถาปัตยกรรมอย่างเดียวกับคฤหาสน์ดังกล่าว สำหรับตัวคฤหาสน์ได้ชื่อใหม่ว่า "ตึกไทยคู่ฟ้า" และอาคารชั้นเดียวที่สร้างขึ้นใหม่ได้ชื่อว่า "ตึกสันติไมตรี" ในปัจจุบันคฤหาสน์หลังนี้ใช้เป็นทำเนียบรัฐบาล

สถานีรถไฟกรุงเทพฯ สร้าง พ.ศ. 2460

ในปี พ.ศ. 2460 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดฯ ให้ตั้งกรมรถไฟหลวงขึ้น และโปรดฯ ให้สร้างสถานีหัวลำโพง (ในปัจจุบันเรียกว่าสถานีกรุงเทพฯ) ขึ้นเพื่อใช้เป็นชุมทางใหญ่ของรถไฟทุกสายในประเทศ อาคารสถานีนี้ออกแบบสร้างขึ้นคล้ายกับสถานีรถไฟตามเมืองใหญ่ ๆ ในยุโรปสมัยนั้น กล่าวคือส่วนที่เป็นชานชาลา (railway platform) มีโครงเหล็กโครงขนาดใหญ่คลุม โครงเหล็กนี้สร้างเป็นชั้นส่วนมาจากบริษัท M.A.N. แห่งเยอรมนี และนำมาประกอบ ณ ที่ก่อสร้างเช่นเดียวกับสะพานรถไฟโครงเหล็กทั่ว ๆ ไป โครงเหล็กมีช่วงกว้างประมาณ 70 เมตร สูงจากพื้นประมาณ 20 เมตร และยาวประมาณ 220 เมตร ด้านหน้าของสถานีสร้างตามแบบสถาปัตยกรรมอิตาลีเลียนยุคฟื้นฟูศิลปวิทยา (Italian Renaissance) มีหลังคาเหลี่ยมขนานที่ปลายโครงเหล็กทั้งสอง / เมื่อมองทางด้านหน้าของอาคารจะเกิดความสมดุลแบบสองข้างเท่ากัน (symmetrical balance) ด้านหน้าในส่วนที่เป็นชานชาลา (porch) และโถงทางเข้า (concourse) จะประดับด้วยเสาไอโอนิกคู่ ส่วนบนของ entablature เป็น balustrade โดยตลอด ซึ่งส่วนประกอบทั้งหมดนี้จะกลมกลืนเข้ากันได้เป็นอย่างดี

อิทธิพลของสถาปัตยกรรมตะวันตกในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

1. ในด้านอาคารสถาปัตยกรรม

- ในแง่รูปแบบและการสนองประโยชน์ใช้สอย พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว แมทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่ได้รับการศึกษามาอย่างดีจากต่างประเทศ และโปรดวิวัฒนาการตะวันตก แต่พระองค์ท่านเมื่อได้เสด็จขึ้นครองราชย์ก็ได้ทรงตั้งพระราชปณิธานในอันที่จะรักษาวัฒนธรรมและประเพณีอันเก่าแก่ดั้งเดิมของไทยไว้ทุกด้าน เมื่อเป็นเช่นนี้ สถาปัตยกรรมแบบไทยก็ได้ถูกฟื้นฟูขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง และได้

กลายเป็นแรงปะทะความรุนแรงของอิทธิพลทางสถาปัตยกรรมตะวันตกที่กำลังมีบทบาทอย่างสำคัญในสมัยนั้นลงไโดย่างไรก็ดี อาคารที่สร้างขึ้นตามแบบสถาปัตยกรรมตะวันตก จะมีทรวดทรงหรือรูปโฉมตรงตามสไตลของสถาปัตยกรรมที่กำหนดไว้เหมือนของรัชกาลที่แล้ว แต่มีพิเศษออกไปก็ตรงที่รายละเอียดหรือเครื่องตกแต่งปลีกย่อย มักจะมีศิลปกรรมแบบไทยปรากฏอยู่บ้าง

ส่วนในด้านการสนองประโยชน์ใช้สอย สมัยนี้การวางผังอาคารเพื่อประโยชน์ใช้สอยก็เหมือนของรัชกาลที่แล้ว คือ จะต้องสอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่ที่ได้รับการเจริญตามแบบตะวันตก

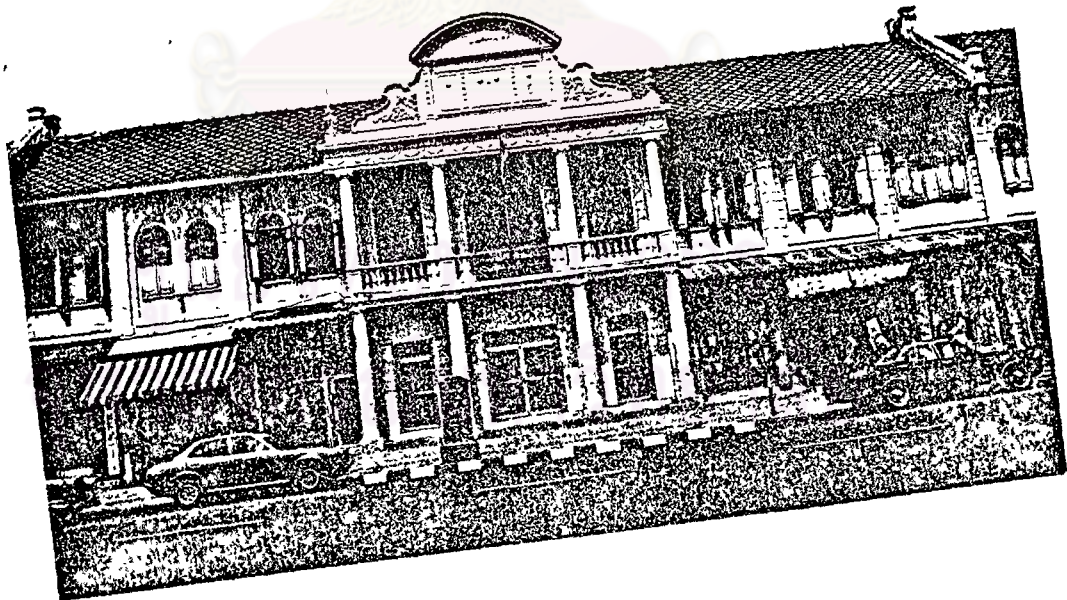
อนึ่ง ตามที่โลกกล่าวมาแล้วว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชนิพนธ์สถาปัตยกรรมแบบไทยอยู่มาก อาคารบางหลังที่พระองค์โปรดฯ ให้สร้างขึ้นในสถาปัตยกรรมแบบไทย แต่อาคารนั้นจะต้องสนองประโยชน์ใช้สอยตามแบบวัฒนธรรมตะวันตก และสอดคล้องกับความก้าวหน้าทางวิทยาการแผนใหม่ เมื่อเป็นดังนี้ การจัดที่ว่างเพื่อประโยชน์ใช้สอยภายในอาคารดังกล่าวจึงต้องเหมือนหรือคล้ายคลึงกับอาคารแบบตะวันตก อาคารเหล่านี้มีตั้งแต่ชั้นเดียว สองชั้นไปจนถึงสามชั้น เช่น พระที่นั่งสามัคคีมุขมาตย์ ที่พระราชวังสนามจันทร์ นครปฐม ตึกคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และหอประชุมโรงเรียนวชิราวุธวิทยาลัย

- ในแง่วิธีการก่อสร้าง และ วัสดุก่อสร้าง อาคารที่สร้างขึ้นตามแบบสถาปัตยกรรมตะวันตกในสมัยนี้ ส่วนใหญ่เริ่มมีโครงสร้างเป็นแบบเสาและคานรับน้ำหนัก ทั้งนี้เพราะงานเฟอโรคอนกรีตได้เริ่มแพร่หลายในเมืองไทย ก่อปรกักับโรงงานผลิตปูนซีเมนต์ของบริษัทปูนซีเมนต์ไทยจำกัดสินไชซึ่งได้ก่อตั้งขึ้น โดยผลิตปูนซีเมนต์เป็นการเพียงพอต่อการใช้ในขณะนั้น สำหรับวัสดุก่อสร้างและวัสดุตกแต่งอาคารที่เป็นของยุโรปก็สามารถหาได้ไม่ยากนักในตลาดกรุงเทพฯ แต่สถาปนิกต้องการของที่แปลกออกไป บริษัทหรือห้างรับสั่งสินค้าจากต่างประเทศก็จะรับสั่งให้ได้ตามต้องการ

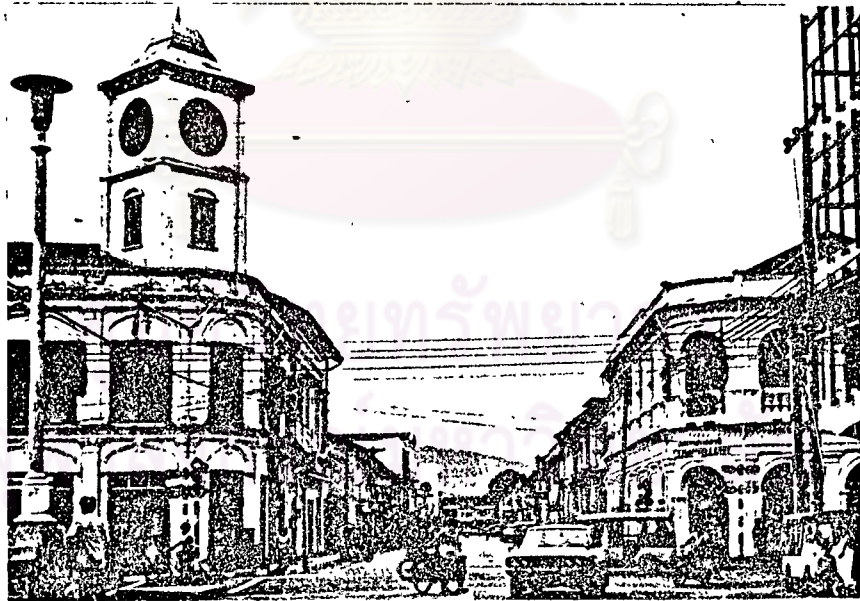
ภาพที่ ๖๐

ภาพที่ ๖๑ ดึกแถวในกรุงเทพฯ สร้างในรัชกาลที่ ๖

ภาพที่ ๖๒ ตึกแถวที่หาดใหญ่ สงขลา

ภาพที่ ๖๓ ข้าย : สถานีตำรวจภูธรฯ ขวา : ธนาคารชาเตอร์ด์
จังหวัด ภูเก็ต

2. ในคานผู้สร้างสรรคอาคารสถาปัตยกรรม

กระทรวงโยธาธิการ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ใต้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2435 มาบัดนี้ได้เป็นที่รวมของ สถาปนิกและวิศวกรชาวต่างประเทศหลายคน นายช่างเหล่านี้ได้ทำการออกแบบและ ควบคุมการก่อสร้างอาคารที่เป็นสถานที่ทำการของรัฐบาล และนอกเหนือไปจากหน้าที่ ราชการดังกล่าวนี้ พวกเขายังได้ทำการออกแบบและควบคุมการก่อสร้างให้แก่ บริษัทห้างร้านและเอกชนอีกด้วย ผลพลอยได้อย่างหนึ่งที่ว่าช่างก่อสร้างไทยได้ รับก็คือ นายช่างไทยได้เรียนรู้งานและได้ประสบการณ์จากนายช่างชาวตะวันตก เหล่านี้

3. ในด้านผู้ใช้ประโยชน์อาคารสถาปัตยกรรม

ในรัชกาลนี้ ผู้ใช้ประโยชน์อาคารสถาปัตยกรรมที่สร้างตามแบบตะวัน ตก ก็คล้ายคลึงกันกับในรัชกาลที่แล้ว แต่แตกต่างกันเล็กน้อยตรงที่ ชนชั้นกลาง หันมานิยมสร้างบ้านพักอาศัยแบบตะวันตกกันมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ อาคารสาธารณะ บางชนิดเช่น โรงพยาบาล สถานีรถไฟ ฯลฯ ซึ่งสร้างตามแบบสถาปัตยกรรมตะวันตก ingsั้น ก็ได้กลายเป็นสิ่งชักนำให้ประชาชนตั้งแต่ชนชั้นกลางลงมาเริ่มค่อย ๆ คุ้นเคย กับการงานสถาปัตยกรรมแบบตะวันตกอย่างไม่รู้ตัว

4. ในด้านสไตล์ของสถาปัตยกรรมในประเทศไทยในสมัยนี้

ในสมัยนี้ ก็เหมือนสมัยที่แล้ว อาคารที่สร้างขึ้นในแบบตะวันตกจะมี ทรวดทรงหรือรูปโฉมและรายละเอียด ตรงตามสไตล์ของสถาปัตยกรรมที่กำหนดไว้ สไตล์ของสถาปัตยกรรมตะวันตกสไตล์หนึ่งที่ได้ถูกนำเข้ามาในรัชกาลนี้ ก็คือ สไตล์ โภชิติกแบบเวนิซ (Venetian Gothic Style)* สาเหตุของการนำเข้ามานี้ก็เพราะ ว่าข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ท่านหนึ่ง คือ เจ้าพระยารามราฆพได้ดำริว่ากรุงเทพฯ ซึ่งเป็น พระมหานครที่มีคนลอมอยู่มาก จนได้รับฉายาว่าเป็น "เวนิซแห่งตะวันออก" (Venice

* หรือบางครั้งเรียกว่า Italian Gothic Style under Saracenic Influence

of the East)
ไวบาง

ควรจะมีงานสถาปัตยกรรมในสไตล์โกธิค แบบเวนิซระดับประเทศ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย